

ДУЖЕ БАГАТО ОЗНАЧАЄ – ВІДРОДИТИ ЦЕЙ ХРАМ

Д-р Володимир Мезенцев
(Спеціально для „Свободи“)

Минулого року, завдяки підтримці українців Америки та Канади, під керівництвом директора Науково-дослідного Інституту історії архітектури та містобудування у Києві, архітектора Сергія Юрченка почалося реставрування напівзруйнованого визначного мурованого храму св. Покрови Української Православної Церкви Київського патріархату (УПЦ КП) в селі Дігтярівці Новгород-Сіверського району Чернігівської області.

С. Юрченко від імені мешканців та адміністрації села, пароха церкви, її реставраторів та будівельників переказує щиру подяку спонсорам цього проекту – Товариству св. Андрія у США (президент – архидиякон д-р Ігор Махлай, секретар – Михайло Герець, скарбник – Віталій Візір) та Дослідному Інституту „Україніка“ (президент Орест Стеців) у Торонто за щедрий грант 20 тис. дол., використаний на відбудову храму протягом 2011 року.

Імена добродійців з Північної Америки, які надіслали спонсорам свої пожертви на цю ціль, назавжди збережуться в історії духовного відродження села Дігтярівки.

З особливою приємністю відзначимо великодушний жест Емілія Зайла (Кісімі, Флориди), котрий пожертвував основну частину вказаного гранту.

Видатний меценат гетьман Іван Мазепа (1687-1709) спорудив і реконструював за свій рахунок 43 церкви, дзвіниці, монастирські й цивільні будови в Україні та за її межами. Останньою й однією з найкращих його фундацій є цегляна Покровська церква 1708-1709 років у Дігтярівці. Гетьман виділив на її спорудження 15 тис. золотих, трохи менше, ніж на будову найбільшого мурованого собору св. Трійці у своїй столиці Батурині (20 тис. золотих).

П'ятидільний, п'ятиверхий, хрещатий Покровський храм має незвичайно широкую центральну баню, діаметром 9.1 метрів. Вона є більша за головні бані зруйнованого Батуринаського Троїцького собору та Софійського собору в Києві (діаметр 7.7 метрів). Центральна баня з ліхтарем (лантерн) Покровської церкви досягла висоти 34 метри, а з маківкою й хрестом – 45 метрів і була видна за 10 кілометрів навкруги. Серед споруд центральної України цей храм виділяється досконалими архітектурними формами і зовнішнім декором у стилі західноєвропейського бароко. Вважається, що його дизайнер був обізнаний з тогочасною архітектурою Франції та Італії.

Покровська церква прославилася і своєю святинею – чудотворною іконою Богородиці Дігтярівської. Її образ з Христом Немовлям був написаний у самобутньому народньому стилі з місцевим кольоритом цього деснянського краю, мабуть, в другій половині XVII ст. Оригінал ікони втрачено, але залишились її копії (списки) XVIII-XIX ст.

Побожний І. Мазепа їздив до храму Дігтярівки на поклоніння й молитви цій іконі і оздобив її розкішними срібними з позолотою шатами. Вони є високохудожнім твором українського барокового ювелірного мистецтва та металопластики київської школи і зберігаються у Музеї історичних коштовностей України в Києво-Печерській Лаврі. Дві подібні пишні позолочені срібні шати ікон, замовлені гетьманом і прикрашені його гербом, експонувалися на виставці „Україна-Швеція“ в Українському музеї Нью-Йорку у 2010 році.

Ця непересічна церква та

Копія Чудотворної ікони Богородиці Дігтярівської 1794 року. Фото: Микола Турчинов (2011), Національний заповідник „Чернігів стародавній“. Позолочені срібні шати ікони фондів Іваном Мазепою, Музей історичних коштовностей України. Комп'ютерна реконструкція ікони з шатами: Василь Сидоренко (2012).

Постає з руїни історичний храм св. Покрови Української Православної Церкви Київського патріархату в селі Дігтярівці Новгород-Сіверського району Чернігівської області. Фото: Володимир Мезенцев.

Дігтярівка пов'язані з важливими історичними подіями Мазепаїного повстання за незалежність козацької держави. У жовтні 1708 року поблизу того козацького села на березі Десни стала табором шведська армія. Там І. Мазепа зі своїми козаками приєднався до короля Карла XII і уклав українсько-шведський військовий і політичний альянс з метою звільнити центральну Україну від підлегlosti Москві. За місцевим переказом, у Покровській церкві перед образом Матері Божої Дігтярівської гетьман присягнув на вірність королеві. 2008 року поблизу села місцеві власті встановили гранітний пам'ятник І. Мазепі та Карлові XII на вшанування 300-ліття їхнього історичного союзу.

Однак, долі шведсько-козацького війська, як і Дігтярівського храму та славної ікони, не склались щасливо. Після поразки повстання І. Мазепи його герб, вигравіруваний на шатах цієї ікони, безуспішно намагались стерти і закрили накладкою. За більшовицької влади Покровську церкву зачинили, оригінал чудотворної ікони Богородиці Дігтярівської тоді зник, а її коштовні шати та інші церковні цінності забрали до музею у Києво-Печерській Лаврі в 1930-их роках. У 1960-1961 роки, за наказом голови місцевого колгоспу, трактором знесли східню, вівтарну й західню частини храму та скинули копулу. Люди ще пам'ятають, як на голову одного з руйнівників церкви, що розбивав її стіни ломом, згори раптом впала цеглина. Нищити храм далі дігтярівці відмовились. Але непокрита напіврозорена споруда сама швидко руйнувалася від заступіння й опадів і врешті дійшла до аварійного стану.

З 1954 року (початок Хрущовської відлиги) до нашого часу історики архітектури, реставратори та пам'яткоохоронці неодноразово звертались до відповідних державних установ з пропозиціями реставрувати і не дати загинути цій уні-

кальній пам'ятці архітектури всенационального значення. У роки незалежності патріотично налаштована сільська голова Дігтярівки Тетяна Школьна та місцева громадськість також домагалась від держави можливості відбудувати храм і зробити його діючим. На жаль, дістати фонди на цю ціль в Україні не вдалось. Лише за фінансової допомоги спонсорів та приватних осіб з діаспори київський архітектор С. Юрченко наприкінці 2010 року розпочав пляномірну наукову реставрацію Покровської церкви. На початок робіт збереглись тільки квадратова у пляні центральна частина храму з восьмикутним підбанням та гранчасті південний і північний приділи. На останньому ще стоїть копула з світовим ліхтариком. На інших компартиментях бані обвалились.

С. Юрченко найняв бригаду кваліфікованих мулярів з Глухова та Чернігова і залучив дігтярівських будівельників й робітників. Їх очолює досвідчений глухівський майстер реставрації церков Олександр Єременко. Восени 2010 року вони спорудили тимчасовий дерев'яний дах, щоб захистити від опадів вцілілу баню північного приділу.

З травня до грудня минулого року будівельники розібрали потужні завали цегли від зруйнованих стін та перекрить церкви, поставили риштування, наново змурували розбиту східню підпружну арку, що підтримує головну баню (без цього неможливо звести на ній важку копулу) та майже повністю відновили найбільш пошкоджений південний приділ. Там наново звели карниз і напівсферичну копулу з восьмикутним ліхтарем/підбанням. Реставратори достовірно відтворили втрачені фасадні декоративні деталі з цегли та назовні потинькували стіни приділу. Його баню увінчали цибулястою маківкою з дерев'яними каркасом та тимчасовою покрівлею. На початку нового будівельного сезону в квітні на цю баню встановлять хрест, що викували й позолотили у Києві, та опорядять вікна скляними шибками. Майже завершений південний приділ можна використовувати як каплицю для Служби Божої до кінця ремонту решти храму.

Селяни Дігтярівки вже заснували парафію при Покровській церкві (староста Віра Іванець). Настоятелем храму є о. В'ячеслав Павленко, благочинний Новгород-Сіверського району Чернігівської єпархії УПЦ КП. До парафії належать сільська голова Т. Школьна та секретар сільради і вчителька історії місцевої школи Лідія Швець. Священик і парафіяни всіляко сприяють відбудові й облаштуванню церкви.

(Закінчення на стор. 13)

Часові маніпуляції...

(Закінчення зі стор. 6)

вали саме північ (тобто нуль годин, нуль хвилин, нуль секунд)".

Чергова зміна прийшла в час, коли у Київ перебував протягом вересня-грудня 1919 року під владою Збройних сил Півдня Росії на чолі з генералом Антоном Денікіним. Реставраторські заходи денікінців проявилися у різних напрямках, від скасування оновленого російського правопису до заборони українських державних шкіл та вилучення з продажу українських книг. Не обійшли вони питання відліку часу і календар. Наказом ч. 2 від 19 серпня 1919 року визначено: „Відлік часу встановлюється за старим стилем і час за петроградським часом“.

У грудні Добровольча армія під тиском Червоної армії покинула Київ, і влада перейшла до більшовиків, які відкинули „білогвардійський“ час і календар без усяких наказів.

Варто пригадати, що УСРР (до 17-го року її назва – Українська Соціалістична Радянська Республіка) соне була самостійною у прийнятті більшості своїх рішень, бо, як відомо, була „створена“ за пля-

ном комуністичної російської влади. Рада народних комісарів Росії перейшла на західноєвропейський календар раніше за УНР – 24 січня 1918 року (за старим стилем) було ухвалено „Декрет про введення в Російській Республіці західноєвропейського календаря“ згідно з яким „перший день після 31 січня цього року уважать не 1 лютого, а 14 лютого, другий день уважать 15 і т. д.“. До того пропонувалося до липня 1918 року до кожного числа дня подавати у дужках дату за старим стилем.

А вже через пів року Рада народних комісарів УСРР затвердила постанову про переведення стрілки годинника назад на 29 хвилин о 12 годині ночі 4 березня. Такий крок пояснювався необхідністю встановлення єдиного часу на території УСРР.

В час українсько-польської кампанії 1920 року проти Росії, коли у Київ та значна частина України були звільнені від більшовиків, в Україні знову змінено відлік часу, було введено середньоевропейський час, що відповідав часові у Польщі, Німеччині та інших країнах. Зокрема у Києві це було зроблено наказом коменданта міста 12 травня 1920 року. Ця новація протрималася недовго, бо після поразки українсько-польських

сил і повернення радянської влади у червні було відновлено систему відліку часу, чинну до того в УСРР.

Ще до входження УСРР до складу СРСР на УСРР розповсюджено правила, які установлювалися московським урядом. Постановою Ради Народних Комісарів УСРР в ніч з 3 на 4 вересня 1920 року годинникову стрілку переведено назад, а 30 вересня ще на одну годину, тобто скасовно літній час, і ще додатково зсунуто на одну годину назад. Таким чином на території України введено московський час.

Варто, мабуть, пригадати також, що у час німецької окупації на окупованих на схід від Німеччини територіях встановлювався час, за яким жив Берлін, тобто середньоевропейський. До речі, Німеччина, яка майже 20 років не переходила на літній час, лише у квітні 1940 року увела практику переходу на літній час. Перейшла і „застрягла“ у літньому часі аж до листопада 1942 року, коли перейшли на зимовий час, ці переходи відбувалися аж до кінця існування Райху. Зрозуміло, що ця система діяла до кінця окупації.

За московським часом з усіма змінами (декретний час тощо), ми жили аж до 1 липня 1990 року, коли Україна постановою Верхо-

вної ради УРСР від 11 червня 1990 року вийшла з зони московського часу і перейшла на київський час, ще до ухвалення 16 липня 1990 року „Деклярації про державний суверенітет України“.

У подальшому проблема стандартизації обчислення часу була унормована постановою Кабміну України від 20 березня 1992 року „Про порядок обчислення часу на території України“ та іншими нормативними актами.

Нині на території Європи є чотири часові пояси. Україна входить до другого часового поясу, тобто київський час має розбіжність у плюс дві години відносно всесвітнього часу. 95 відс. території України лежить у другому часовому поясі, за його межі видять невелика ділянка на Сході і зовсім незначна територія на Заході. Крім України, за цим часом живуть інші європейські країни: Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва, Румунія, Молдова, Болгарія, Греція.

Як бачимо, впровадження „київського часу“ вперше було здійснено 1918 року в добу УНР. Переживши усякі маніпуляції з часом, ця система діє і нині.

Олександр Кучерук – директор київського Музею української революції 1917-1921 років

Дуже багато...

(Закінчення зі стор. 11)

Церква св. Покрови у селі Дігтярівці (1708-1709). Фото Сергія Прокудіна-Горського, 1913 рік. Приватна колекція Євгена Бурика у Новгороді-Сіверському.

Хоч вона є у стані реставрації, там на церковні свята відбуваються Богослужіння, на які збирається до 50-70 мешканців Дігтярівки та гостей. Інші Служби Божі о. В'ячеслав змушений відправляти по хатах вірян чи у сільському клубі. Міські власті Новгороду-Сіверського відмовились виділити йому землю для спорудження там нової церкви, належної до УПЦ КП.

Вражає і захоплює велика посвята о. В'ячеслава пастирському служінню вірним цього краю та подвижництву (він роками жив у монастирях). На околиці рідного села Дробишів поблизу Новгороду-Сіверського він, за зразком давніх печерних монастирів, викопав у яру печерну каплицю, присвячену свв. Отцям Преподобним Печерським, і встановив там ікони та інше церковне начиння. Там о. В'ячеслав усамітнюється для молитви, служить і виконує пастирські обов'язки серед навколиш-

ніх селян.

Владика Іларіон, Єпископ Чернігівський і Ніжинський УПЦ КП, відвідує Дігтярівку на церковні свята і править Службу Божу разом з о. В'ячеславом серед руїн Покровського храму. 16 жовтня 2011 року на свято Дігтярівської ікони Богородиці (три дні після престольного свята Покрова Божої Матері) архипастир та парох співслужили там водосвятний Молебень.

На свята до храму привозять позичені копії чудотворної ікони Богоматері Дігтярівської, які розійшлись по державних музеях, заповідниках та приватних колекціях Києва, Чернігова й Новгороду-Сіверського. За рахунок частки гранту на реставрування храму С. Юрченко замовив у київського іконописця нову копію цієї ікони у подарунок храмові.

Покровську церкву вже взято під охорону держави як пам'ятку архітектури. Сільська голова та парафія клопочуть про передавання її з державної власності у володіння місцевій релігійній громаді.

Основні роботи ще попереду. С. Юрченко плянує протягом цього року відреставрувати місцями пошкоджену кладку стін та орнаментальні елементи фасадів північного приділу і центрального об'єму церкви. Технічно найскладнішим буде побудувати новошироку головну півсферичну цегляну копулу, діаметром 9.1 метрів, з високим світловим ліхтарем. На закінчення робіт треба потицькувати екстер'єр та інтер'єр храму, вкрити його металевим дахом, встановити позолочені хрести, ковані двері, ґрати й шибки на вікна.

С. Юрченко від імені парафії та настоятеля Покровського храму, мешканців і адміністрації села, архітекторів та реставраторів, дослідників Мазепиних споруд, віруючих, патріотів та усіх небайдужих до справи врятування останньої визначної церкви гетьмана І. Мазепи звертається до українських організацій і добродіїв у Північній Америці з проханням

Настоятель храму св. Покрови у селі Дігтярівці о. В'ячеслав Павленко у своїй печерній каплиці біля села Дробишів. Фото: Сергій Юрченко.

підтримати відбудову Дігтярівської церкви цього року. Спонзори проекту Товариство св. Андрія у США та Дослідний Інститут „Україніка“ в Канаді приймають пожертви на таку ціль і надсилають офіційні посвідки для звільнення від податків громадянам обох країн.

Тих добродійців у Америці, які бажають пожертвувати на цей проект, ласкаво просимо надсилати чеки за адресою: St. Andrew's Society Inc., 1023 Yorkshire Dr., Los Altos, CA 94024. Чеки з пожертвами слід виписувати на: „St. Andrew's Society Inc., Memo/Re: Mazer Church“.

Канадським добродійникам радимо надіслати пожертви за адресою: Mr. Orest Steciw, President, Ucrainica Research Institute, 83 Christie St., Toronto, ON, Canada M6G 3B1. Телефон: (416) 516-8223. E-mail: luc@lucorg.com. Ласкаво просимо виписати чеки на „Ucrainica Research Institute, Memo/Re: Mazer Church Project“. Усім спонзорам і жертводавцям буде висловлена подяка в українській пресі Північної Америки. Їх імена та назви організацій, що сприяли до відбудови Покровської

церкви, будуть передані її настоятелям для вшанування за церковним звичаєм.

За додатковою інформацією про реставрацію Дігтярівського храму можна звернутись до автора цієї статті у Торонто за телефоном (416) 766-1408 чи e-mail: v.mezentsev@utoronto.ca та безпосередньо до архітектора Сергія Юрченка у Києві за його мобільним телефоном: 095-877-3508 чи e-mail: ilche@meta.ua. Мобільний телефон настоятеля Покровської церкви у Дігтярівці о. В'ячеслава Павленка: 096-238-3752.

Коли з Божою поміччю цілковито завершиться відбудова Покровської церкви, вона стане діючою і парафія буде опікуватись її збереженням, лише тоді можна вважати цю цінну пам'ятку архітектури насправді відродженою і врятованою від загибелі. Одночасно розквітне духовне життя й віра у тому мальовничому куточку Подесіння. Це буде новим чудом знаменитої ікони Богородиці Дігтярівської і достойним продовженням шляхетної справи великого гетьмана, неперевершеного будівника українських церков.